

*Т. М. Савченко**здобувач**Донецького юридичного інституту МВС України*

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ОСІБ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ ПОЛЮВАННЯ ТА ІНШИХ ВИМОГ ЩОДО ВЕДЕННЯ МИСЛИВСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Вступ. Відповідно до ст. 13 Конституції України земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу. Кожен громадянин має право користуватися об'єктами права власності народу. При цьому необхідно докладати всіх зусиль для поліпшення стану природних екосистем і використовувати природні ресурси відповідно до вимог, встановлених природоохоронним законодавством України.

Неефективна державна політика щодо розвитку мисливського господарства та відсутність належної державної підтримки протягом багатьох останніх років дає підстави констатувати негативні тенденції в мисливському господарстві та полюванні. За часи незалежності України спостерігається значне, на 30-70% зменшення чисельності диких видів тварин, які мають важливе екологічне та економічне значення [1, с. 3].

Дослідження проблеми адміністративної відповідальності за порушення правил полювання є актуальною на сьогодні, оскільки недостатня теоретична розробленість обраної теми, її вагоме практичне значення зумовлює необхідність в науковому дослідженні, яке б відповідало вимогам сьогодення. Свого часу питанням юридичної відповідальності за порушення правил полювання займалися такі вчені як: А.П. Гутьман, Т.І. Сухоребра, Л.В. Коваль, О.О. Погрібний, Ю.С. Шемшученко, М.В. Шульга та інші.

Метою даної роботи є проаналізувати питання адміністративної відповідальності за порушення правил полювання та мисливства, розкрити склад правопорушення, визначити об'єкт, об'єктивну сторону, суб'єкта та суб'єктивну сторону правопорушення, передбаченого ст. 85 КУпАП.

Виклад основного матеріалу.

Аналізуючи чинне законодавство з питань адміністративної відповідальності за порушення правил полювання, можна відзначити, що державна політика спрямована на посилення адміністративної відповідальності за порушення правил полювання.

Кожне правопорушення має відповідний склад, тобто сукупність названих у законі ознак, за наявності яких небезпечно і шкідливе діяння визначається конкретним правопорушенням. Те-

орія права до складових елементів будь-якого правопорушення відносить: об'єкт, об'єктивну сторону, суб'єкт і суб'єктивну сторону.

Щодо об'єкту правопорушення, то О. Костенко вважає, що в якості такого виступає охоронюваний законом порядок відносин між людьми, що виникають у суспільстві з приводу матеріальних і нематеріальних предметів [2, с. 104].

При визначенні об'єкта адміністративного правопорушення правил полювання необхідно врахувати дві важливі обставини. По-перше, об'єктом правопорушення можуть бути тільки ті суспільні відносини, які врегульовані нормами права. При посягання на відносини, не врегульовані нормами права, взагалі не може йти мова про об'єкт правопорушення, так як тут буде лише аморальна поведінка, але ніяк не протиправна поведінка [4, с. 72]. По-друге, об'єктом адміністративного правопорушення можуть бути тільки ті врегульовані нормами права суспільні відносини, які охороняються від посягання мірами адміністративної відповідальності [1, с. 82].

Досліджуючи питання класифікації об'єктів адміністративних правопорушень, Колпаков В.К. підкреслив, що така класифікація має велике теоретичне і практичне значення у правозастосовчій діяльності. Класифікація дозволяє чітко визначити об'єкт кожного діяння, його місце в загальній системі відносин, що охороняється санкціями, його цінність. Вона допомагає структурувати весь масив суспільних відносин, що охороняється в адміністративному порядку, правильно кваліфікувати протиправні діяння, а також обрати оптимальний захід впливу до правопорушника [3, с. 54-55]. Класифікуючи адміністративні правопорушення, можна розділити їх за сферою правовідносин або ж за галуззю права. Так, наприклад, можна виділити адміністративні правопорушення в сфері фінансового, земельного, екологічного права та інші. Також в якості критерію можна виділити сферу суспільної діяльності. В такому разі, можна виділити, адміністративні правопорушення в лісовому господарстві, рибному господарстві, у галузі промисловості.

Адміністративно-правовою наукою використовується такий спосіб групування об'єктів адміністративних проступків як за змістом суспільних відносин, що охороняються санкціями адміністративних норм [3, с. 55; 5, с. 16].

З урахуванням цього критерію вирізняють такі об'єкти як власність, громадський порядок, громадська безпека, природне середовище. В чинному КУпАП склади проступків об'єднані в глави (класифіковані) за родовим об'єктом, але така класифікація проводилася за різними критеріями. По змісту суспільних відносин, наприклад, у главі 6, 14, а в 8, 9, 10 КУпАП за сферою суспільної діяльності [3, с. 55].

Порушення правил використання об'єктів тваринного світу (порушення правил полювання) ст. 85 КУпАП розміщено в главі 7, що має назву адміністративні правопорушення у сфері охорони природи, використання природних ресурсів, охорони культурної спадщини.

Як зазначає Сухоребра Т.І. подальша конкретизація об'єкта проступку тісно пов'язана із поняттям безпосереднього об'єкта. Під таким об'єктом необхідно розуміти конкретні суспільні відносини, на які правопорушник посягає. Тільки з метою охорони безпосереднього об'єкта законодавець приймає відповідні адміністративно-правові норми, створює конструкції адміністративних проступків, встановлює вид та розмір адміністративних стягнень [1, с. 85].

Герасименко Е.Г. визначає, що об'єктом порушення ст. 85 КУпАП є встановлений порядок використання тваринного світу [6, с. 148].

Стукаленко О.В., Миколенко А.І. безпосереднім об'єктом називають суспільні відносини, які сформувався у сфері організації, охорони, використання і відтворення тваринного світу [7, с. 219].

На нашу думку, під об'єктом даного правопорушення слід вважати суспільні відносини, які виникають в разі порушення правил полювання.

Об'єктивну сторону правопорушень, передбачених ст. 85 КУпАП утворює сукупність елементів, які характеризують делікт, що спрямований на порушення правил спеціального використання мисливських тварин. Правильне їх встановлення необхідне для застосування даних норм і усунення причин та умов, які сприяють вчиненню цих правопорушень. Характеризуючи об'єктивну сторону порушень, що передбачені вищезазначеними нормами слід відзначити, що їх конструкція має певні особливості, тобто відхилення від загальних традиційних формулювань складів правопорушень (проступків).

Відомо, що склади адміністративних правопорушень поділяються на матеріальний і формальний.

Для формального складу адміністративного правопорушення при встановленні ознак об'єктивної сторони необхідно і достатньо тільки дії, а для матеріальних складів об'єктивна сторона включає усі три ознаки: дію (бездіяльність), шкідливі наслідки та причинний зв'язок між діянням та наслідками.

Законодавець встановлюючи відповідальність за порушення правил полювання сформулював норми ст. 85 таким чином, що диспозиції ч. 1,5 є формальними, а ч. 2 ст. 85 є формально-матеріальною.

Так, ч. 1 ст. 85 КУпАП передбачає санкції за порушення правил полювання (полювання без належного на те дозволу, в заборонених місцях, у заборонений час, забороненими знаряддями або способами, на заборонених для добування тварин, допускання собак у мисливські угіддя без нагляду, полювання з порушенням установленого для певної території (регіону, мисливського господарства, обходу тощо) порядку здійснення полювання, яке не мало наслідком добування, знищення або поранення тварин, а також транспортування або перенесення добутих тварин чи їх частин без відмітки цього факту в контрольній картці обліку дичини і порушення правил полювання та в дозволі на їх добування. Ч. 2 ст. 85 КУпАП передбачає відповідальність за повторне порушення правил полювання (полювання без належного на те дозволу, в заборонених місцях, у заборонений час, забороненими знаряддями або способами, на заборонених для добування тварин) чи таке, яке мало наслідком добування, знищення або поранення тварин. Ч. 5 ст. 85 КУпАП передбачає порушення правил здійснення інших видів спеціального використання об'єктів тваринного світу.

Таким чином, проаналізувавши чинні нормативно-правові акти, можна виділити такі порушення, які пов'язані із незаконним полюванням мисливських тварин:

1) Полювання без належного на те дозволу. Відповідно до ст. Закону України «Про мисливське господарство та полювання» дозвіл на добування – це документ (ліцензія, відстрільна картка, дозвіл на селекційний, діагностичний та науковий відстріл), який дає право на добування (в тому числі відлов) дикої тварини (тварин), а також право на використання (транспортування, перенесення, зберігання) продукції полювання. 2) Полювання у заборонених місцях; 3) Полювання у заборонений час; 4) Полювання забороненими знаряддями або способами; 5) Полювання на заборонених для добування тварин; 6) допускання собак у мисливські угіддя без нагляду, а також без наявності відповідних документів на мисливських собак; 7) Полювання з порушенням устанавленого для певної території (регіону, мисливського господарства, тощо) порядку здійснення полювання; 8) Транспортування або перенесення добутих тварин чи їх частин без відмітки цього факту в контрольній картці обліку добутої дичини і порушення правил полювання, а також у дозволі на їх полювання.

Ч. 2 ст. 85 КУпАП передбачає дві ознаки правопорушення: 1) повторність; 2) настання наслідків.

Повторність можна розглядати і як обставину яка обтяжує покарання, так і кваліфікуючу ознаку правопорушення. Повторно означає, що таке правопорушення вже було здійснено попередньо хоча б раз. При цьому слід зазначити, що для того, щоб кваліфікувати правопорушення як «повторне» не обов'язково повинні настати негативні наслідки. Тому попередньо ми і визначали склад правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 85 КУпАП як формально-матеріальний.

Водночас така ознака як «настання наслідків», що відповідно до ч. 2 ст. 85 КУпАП проявляється в добування, знищенні або пораненні тварин передбачає встановлення причинно-наслідкового зв'язку між діями та наслідками. Під причинно-наслідковим зв'язком слід розуміти взаємозв'язок причини (того, що передує іншому явищу і викликає його) і дії (того, що слідує за іншим явищем і викликано ним і чого не відбулося б у разі відсутності причини).

Суб'єктом правопорушення в теорії права прийнято вважати фізичну або юридичну особу, що вчинила правопорушення і є деліктоздатною, тобто має здатність нести юридичну відповідальність.

Таким чином, суб'єкт правопорушення повинен: 1) досягти віку з якого може наставати адміністративна відповідальність; 2) бути осудним. Осудність – це можливість особи під час вчинення делікту усвідомлювати свої дії (бездіяльність) та керувати ними. Поняття осудності характеризується обов'язковою наявністю двох основних критеріїв, що визначають об'єктивно існуючі психічні властивості особи: інтелектуальний та вольовий. Інтелектуальний критерій осудності полягає в можливості суб'єкта критично (аналітично) сприймати оточуючу дійсність, а вольовий критерій означає, що особа здатна свідомо контролювати свої вчинки, керувати ними, долати перепони на шляху до поставленої мети. Як вказує Сухоребра Т.І. відсутність на момент вчинення протиправного діяння хоча б однієї з наведених критеріїв вказує на його неосудність [1, с. 153].

Щодо віку особи, то відповідно до ст. 12 КУпАП адміністративній відповідальності підлягають особи, які досягли на момент вчинення адміністративного правопорушення шістнадцятирічного віку.

Проаналізувавши чинне законодавство можна дійти висновку, що суб'єктами адміністративного правопорушення правил полювання можуть бути громадяни України, посадові особи, іноземні громадяни та особи без громадянства. При цьому, слід зазначити, що певні питання викликає такий суб'єкт правопорушення як «посадові особи», оскільки КУпАП не містить визначення «посадових осіб», а тому проблемним питанням є визначення їх кола. Ст. 14 КУпАП передбачає лише, що посадові особи підлягають адміністративній відпо-

відальності за адміністративні правопорушення, пов'язані з недодержанням установлених правил у сфері охорони порядку управління, державного і громадського порядку, природи, здоров'я населення та інших правил, забезпечення виконання яких входить до їх службових обов'язків.

На нашу думку, до посадових осіб, які можуть бути суб'єктами правопорушення відповідно до ст. 85 КУпАП слід відносити таких, що безпосередньо пов'язані із охороною та спеціальним використанням диких тварин. Зокрема, їх загальний перелік можна сформулювати на підставі ст. 242 КУпАП та ст. 39 Закону України «Про мисливське господарство та полювання».

Суб'єктивна сторона правопорушення – це сукупність ознак, що характеризує психічне ставлення особи до вчиненого нею протиправного діяння і його негативних наслідків, а саме – вина, мотив, мета правопорушення. Обов'язковою ознакою тут є вина, що виражається у формах умислу (прямого і непрямого) чи необережності.

Сухоребра Т.І. вказує, що вчинений умисно адміністративний проступок має включати усвідомлення таких обставин:

- чітке уявлення про об'єктивну сторону вчинюваного правопорушення, всі його об'єктивні ознаки;
- усвідомлення того, що порушенням заподіюється шкода певним суспільним відносинам;
- усвідомлення протиправності діяння взагалі як юридичного вираження шкідливості;
- усвідомлення причинного зв'язку між своїми діями і суспільно шкідливими наслідками [1, с. 173].

Дослідження суб'єктивної сторони порушень правил полювання дає можливість зробити висновки, що делікти, передбачені ч. 1-2 ст. 85 КУпАП вчиняються у межах однієї форми вини: 1) у межах умислу: а) прямий умисел у формальних деліктах особа усвідомлює протиправність своїх дій та бажає вчинити такі дії; б) у матеріальних деліктах особа усвідомлює протиправність своїх дій, передбачає шкідливі наслідки і бажає досягти такого наслідку (результату); в) непрямий умисел у формальних деліктах особа усвідомлює протиправність своїх дій, але її бажання (її дії) спрямовані на іншу мету; г) у матеріальних деліктах особа усвідомлює протиправність своїх дій, передбачає їх суспільну шкоду, але можливість настання матеріальних наслідків допускає, як побічний результат. 2) у межах необережності: а) легковажна самовпевненість можлива тільки щодо матеріальних деліктів, в яких особа передбачає можливість настання шкідливих наслідків, але розраховує на певні конкретні обставини, які здатні відвернути настання шкідливих наслідків, але такий розрахунок є невірним, тобто легковажним; б) недбалість можлива щодо матеріальних

деліктів, при яких особа не передбачає шкідливі наслідки, але повинна їх передбачити. Таке передбачення ґрунтується на об'єктивній (повинна) та суб'єктивній (могла) можливостях [8, с. 16].

Висновки. Таким чином, можна підсумувати, що адміністративна відповідальність за порушення правил полювання передбачена ст. 85 КУпАП. Об'єктом такого порушення є суспільні відносини, які виникають в разі порушення правил полювання. Об'єктивну сторону складають порушення, які пов'язані із незаконним полюванням мисливських тварин, а у випадку застосування ч. 2 ст. 85 КУпАП також встановлення наслідків та причинно-наслідкового зв'язку між порушенням та тими наслідками, що настали. Суб'єкт делікту повинен відповідати вимог щодо віку та осудності. Спеціальним суб'єктом за диспозицією ст. 85 КУпАП є посадові особи, коло яких можна встановити, виходячи із положень ст. 242 КУпАП та ст. 39 Закону України «Про мисливське господарство та полювання». Суб'єктивна сторона правопорушення може виражатися у формі умислу (прямого або непрямого) або необережності (легковажна самовпевненість або недбалість).

Література

1. Сухоребра Т.І. Адміністративна відповідальність за порушення правил полювання та рибальства. дис. канд. юрид. наук. 12.00.07. Київ, 2011. 251 с.
2. Костенко О., Ландина-Виговська А. Поняття об'єкта злочину: дискусію варто продовжити // Право України. – 2008. - № 4. – С. 101–105.
3. Колпаков В.К. Адміністративна відповідальність (Адміністративно-деліктне право): навч. посіб. К. : Юрінком Інтер, 2008. 256 с.
4. Студеникина М.С. Состав административного проступка. М. : Ученые записки ВНИИСЗ, 1968. № 15. С.72.
5. Кисин В.Р. Административное правонарушение: понятие, состав, квалификация. М. : Юридическая литература. 1991. 57 с.
6. Герасименко Э.Г. Комментарий к ст. 85 КУпАП. Кодекс Украинской ССР об административных правонарушениях : Науч.-практ. Коментар. К. : Изд-во «Украина», 1991. 623 с.

7. Миколенко А.И., Стукаленко О.В. Комментарий к ст. 85 КУоАП. Кодекс об административных правонарушениях: научно-практический комментарий. Издание шестое, дополненное и переработанное. Х.: «Одиссей», 2008. 1024 с.

8. Сухоребра Т.І. Адміністративна відповідальність за порушення правил полювання та рибальства. автореф. дис. канд. юрид. наук. 12.00.07. Київ, 2011. 25 с.

Анотація

Савченко Т. М. Особливості адміністративної відповідальності осіб за порушення правил полювання та інших вимог щодо ведення мисливського господарства. – Стаття.

В даній статті проаналізовано питання адміністративної відповідальності за порушення правил полювання та мисливства, розкрито склад правопорушення, визначено об'єкт, об'єктивну сторону, суб'єкта та суб'єктивну сторону правопорушення, передбаченого ст. 85 КУпАП.

Ключові слова: адміністративне правопорушення, об'єкт, суб'єкт, об'єктивна сторона, суб'єктивна сторона.

Аннотация

Савченко Т. М. Особенности административной ответственности лиц за нарушение правил охоты и других требований по ведению охотничьего хозяйства. – Статья.

В данной статье проанализированы вопросы административной ответственности за нарушение правил охоты, раскрыто состав правонарушения, определены объект, объективная сторона, субъект и субъективная сторона правонарушения, предусмотренного ст. 85 КоАП.

Ключевые слова: административное правонарушение, объект, субъект, объективная сторона, субъективная сторона.

Summary

Savchenko T. M. Features of administrative responsibility of persons for violation of hunting rules and other requirements for hunting. – Article.

This article analyzes the issue of administrative liability for violations of hunting rules, reveals the composition of the offense, identifies the object, the objective side, the subject and the subjective side of the offense under Art. 85 Code of Administrative Offenses.

Key words: administrative offense, object, subject, objective party, subjective party.